

A két Davida

Az anekdota nem tartozik a hiteles történeti forrásanyagok kategóriájába, mégis, akár a mondának, mindig van valami valóságmagva és miként a jól sikerült japán tusrajz, egyetlen vonással képes jellemző képet adni valakiről. Nyíregyházán annak idején *Gerlei* tanár úr (aki mindkét *Davida* professzort jól ismerte, az anatómiát az ifjabbiknál hallgatta) mesélte az alábbi történetet:

Kolozsvárott az orvosi fakultáson valamikor a sokat emlegetett Ferenc József-i „boldog békeidőben” egy királyi ösztöndíjas medikus jólfelkészültsége tudatában az anatómia szigorlat előtt bejelentette, neki kitűnő kalkulust kell kapnia, különben fuccs az előkelő stipendiumnak. *Davida Leó* professzor ekkor szinte szavaló diákként felpattanva előadta *Czuczor Gergely* híres versének saját változatát: „Ha úgy akarja a király, Davida akkor félreáll — kérdést nem adok, elégséges.” Képzeltető, a medikus aligha köszönte meg az előre benyújtott jegyigény ily váratlan kielégítését. E frappáns anekdota arra enged következtetni: *Davida Leó* professzornak volt humorérzéke, bátorsággal fölérő tekintélytiszteltlensége és adott a tógamundér becsületére. Unokaöccse sajnos korán kavernát szerzett, s úgy általában ez a tüdőbeli kicsiny vérezgető vészbarlang nem szokta egy orvos szellemét humorosra hangolni. Kevéske 45 esztendejének tetemes részét is szanatóriumokban töltötte, így csak egy ígéretes pálya korai ketté-

törését tudjuk konstatálni. *David*a Leó szép kort ért meg, ám nem tartozott a termékeny tudósok közé. Felsőszázada hunytak el, azonos esztendőben. Felértékelni őket túlzás, elhallgatni figyelmen kívül hagyás lenne.

A *David*a orvosdinasztia három nemzedékből állott. A galíciai Srogow helyiségből származó familia első ismert tagja, *David*a Sándor jólmenő pesti orvosi gyakorlatig vitte. Noha gyermekgyógyászatból disszertált (*Generalis morbis infantum*. Budae, 1840) „gyermekáldás néki nem adatott”. Hogy hiányérzetét enyhítse, adoptálta unokaöccsét, az 1852-ben született (Srogow-Dolny) *David*a Leót, aki már középiskolás korában sok örömet szerzett nevelő szüleinek. Háláját szófogadással és kitűnő bizonyítványokkal róta le, s természetesen az orvosi fakultásra iratkozott. Hármaskorú oklevélét, az orvosdoktorit, a sebész- és szülésmestert 1876-ban szerezte meg Budapesten. Már medikus korában sejteni lehetett, hogy nem fogja a nagybátyja rendelőjét használni. Különösen a leíró és tájbonctanhoz volt érzéke, több pályadolgozatát tüntették ki előbb biztató elismeréssel, majd állami ösztöndíjjal. *Than*hoffer tanár szövettani laboratóriumából már 1875-ben dolgozatot közölt az *Orvosi Hetilap* hasábjain a *Bonctani átmetszettek állandó eltartásáról, és egyes testrészek megköpítéséről*. Kettős fűrészt szerkesztett metszettek készítésére fagyasztott állapotban, azokat két üveglemez közé téve, tartósító folyadékba helyezte. Így akár egész láb vagy nyakmetszeteket is tudott demonstrálásra tartósítani. Belekóstolt más elméleti tárgyba is, így lett *Balogh Kálmán* mellett gyógyszer-tani gyakornok, de szigorló korára visszatért a morfológiához, *Mihalkovics Géza* Fejlődéstani Intézetébe. Embriológiai érdeklődése később is megmaradt. Végzés után *Lenhossék József* Anatómiai Intézetébe került, ahol a boszniai okkupáció idejét leszámítva (akkor katonaorvosként ténykedett) nagy reményekre jogosító előmenetelre tett szert. Olyannyira, hogy a Kolozsvárról 1881-ben Budapestre távozó *Török Aurél* professzor üresen maradt bonctani katedrájára *David*a Leót hívták meg, egyelőre helyettesi minőségben, hiszen még magántanári habilitációja sem volt. A kolozsváriak valószínűleg *Az ágyéki és keresztgerinczagi duczok többszörösségéről* c. előadása, majd dolgozata alapján figyeltek fel *Lenhossék József* professzor első tanársegédjére, s az is valószínű, hogy a Pestre került nagynevű pártfogó nem akart szegyenkezni egykori tanintézete előtt. 1882-ben az idegbonctan tárgyköréből magántanárrá habilitálták, még ugyanez év nyarán a leíró- és tájbonctan nyilvános rendes tanárává nevezték ki. *David*a említett dolgozatából és a mellékelt ábrából kitétszik, hogy a ganglion sacrale formájában a ganglion sacrale fonatát írja le, amely a kismedence paravertebralis kötegének sympathicus ducaiból tevődik össze, s természetesen többszörös, noha addig nem fordítottak rá különösebb figyelmet. Új munkahelyén az első dolgozata *A nyaki idegek gyökei- és csigolyaközi duczainak magatartásáról a perobrachia egy esetében* címmel 1881-ben jelent meg *Az Orvos-Természettudományi Értesítő* hasábjain. A perobrachia a kar veleszületett

csonkasága, e diagnózisa ma már alig használatos. Fejlődési rendellenességnél az interocostális idegek sem fejlődnek ki normálisan, egy esetből pedig általánosító következtetéseket nem lehet levonni. Mindazonáltal a *Virchow's Archiv*... németül is leköszölte, ez volt a belépője a nemzetközi szakirodalomba, amit később nemigen vett igénybe. A kolozsváriak orvosi fórumának 1882. évfolyamában jelent meg az *Eddig nem észlelt szürke duczokról az ágyéki és keresztidegek hátsó gyökein* c. rövid dolgozata, amelyek elkülönítendőek a nagyhírű *Hyrtl* által leírt *Ganglia aberrantia* nevű idegcsomócskákától. *Hyrtl* szerint ezek nem valódi idegducok, mivel nincs szürkeállományuk. *David*a némelyikben talált, ezért a *Ganglia aberrantia grisea* névmódosítást javasolta, és kicsinyített valódi megfelelője a csigolyaközi duczoknak. Érdekes és egyben érthetetlen viszont, hogy nem említi, milyen módszerrel vizsgálta az említett ganglionokat. Hiszen *Golgi* már 1873-ban kidolgozta az ezüstnitrát festést, ennek alapján leírta a ganglionsejtek meszes degenerálódását, s ez a methodus az idegszövet-tani vizsgálatok forradalmát jelentette. Pedig az orvosi szak szerkesztője *Högyes Endre* volt. Ugyanebben a kötetben értekezik *A gerinczagi idegek mellső és hátsó ágainak képződési módjáról*. Ezek szerint az „idegfonalak a csigolyaközi duczok környi sarkaiból indulnak ki, igen szorosan fekszenek egymáshoz, s egymással párhuzamosan futnak le”, melyeket vizes ecetsavval választ el a környező szövetektől. Az anakronisztikus vizsgálati módszerek nem írhatók *David*a szakmai rovására, „szegény ember vízzel főz” alapon volt kénytelen dolgozni. *Purjesz Zsigmond* professzornak, az első magyar nyelvű belgyógyászati tankönyv írójának pl. nem volt laboratóriuma, *Högyes* a szabályt erősítő kivétel, aki jószerelemmel egy szufinban végezte csodálatos kísérleteit. Az *associált szemmozgások idegmechanizmusáról*. A nagy hiányt maga *David*a érezte leginkább (mert tanártársai valamennyien Pestre vágytak, ő pedig *Mihalkovics* halálával a felajánlott katedrát sem fogadta el), ezért kelt útra 1882-ben, majd 1885-ben, hogy a nyugati egyetemeken tapasztalatokat gyűjtjön, s azt a majd felépítendő egyetemnél gyümölcsöztesse. Így is történt. Végre 1888-ban már felépült a minden igényt kielégítő anatómiai épület, mely az alagsorral együtt közel hatvan helyiséggel rendelkezett. Ezt tartotta élete fő művének, meg azokat a csontmetszeteket, amelyek a statikai és funkcionális architektúráját mutatják. Az intézet felépítése után főképp az utánpótlás nevelésével, az irányítással és az oktatással törődött. Szövet-tannal többé nem foglalkozott, hiszen a közelében volt egy laboratórium, amely a neurohisztológia egyik európai fókusza volt, az *Apáthy Istváné*. A continuitás contra contiguitás vitába ő már aligha szólhatott volna bele. Az I. világháború vihara az egyetemet sem kímélte. A trianoni döntés után követte fakultását, s csak akkor vonult nyugalmába, amikor az Szegeden új otthonra lelt. 1923-ban még egyszer felébredt benne a pompás preparátor. *Rendellenes szívgyűjtőerekről és ezeknek beszájadásáról a felső üres érben* címmel dolgozatot adott a Magyar Orvosi Archivumnak, ame-

lyet német nyelvű közlésre is érdemesnek találtak.

*David*a Leónak nem volt szellemi örököse családjában, ezért követte nagybátyja példáját. Testvéreinek, *David*a Miklós doktornak a fiát, akit 1907-ben avattak Budapesten orvosdoktorrá, kolozsvári intézetébe csábította. A tehetséges *David*a Jenő (született 1884-ben) érdeklődésben nem nagybátyját, hanem annak mesterét, *Lenhossék* Józsefet követte, aki utolsó évtizedében cranioscopiával foglalkozott (Az emberi koponyaisme, A Szeged-Öthalmi ásatásokról stb.). Kolozsvár egyébként is patinás hagyománnyal bírt ezen a téren. *David*a Leó tanszéki elődje volt a neves antropológus *Török Aurél*, a párizsi *P. Topinard* professzor egykori munkatársa, kézikönyvének egyik fordítója. Így lett *David*a Jenő nagybátyja intézetében *Török Aurél* művének folytatója. Az *Értesítő*... hasábjain 1911-ben jelent meg a *Kraniometriai vizsgálatok magyarországi lakosokon* című monográfiája, noha nem külön kötetben. A nagynevű előd — mint mondja — „csak magyar koponyákat” vizsgált, ő minden populációból. Párizsi szokás szerint a súlyát állakpocs nélkül, az úrtérfogatot *Broca* módszere: söréttel, a *Töröké*: kölessel megtöltve mérte, s így jön ki az 1300—1400 cm³ körüli érték. Aztán szélességi jelzők a két arcus superciliaris közt, a hosszúsági pedig az arcus supranasalis és a protuberentia occipitalis externa közötti vonaltávolság. *Poll* gumihólyagot helyezett a koponyaűrbe, azt töltötte fel folyadékkal, de módszerét sem *Török Aurél*, sem *R. Virchow* nem fogadta el. *Weissbach* egyismeretlenes egyenletet állított fel a mérésre, amely a következő:

$$\text{cm}^3 : x = 100 : 85,58$$

Közismert az agy súlya és az úrtérfogat közötti összefüggés. Vizsgált magyar, román, szász, rutén koponyákat, mintegy háromszázat, de semmiféle karakterisztikus következtetést nem vont le belőle, hacsak azt nem, hogy antropológiai alapon kibogozhatatlanul összekeveredett népességgel van dolgunk. 1913-ban jelent meg ugyanott az *Adatok az átmeneti varratok persisztálásához*, majd 1914-

ben a *Tájbonctan, különös tekintettel az orvostanhallgatók igényeire*. *Mihalkovics Géza* 1888-ban megjelent könyvének teljes címe: *A leíró emberbonctan és a tájbonctan tankönyve szövettani és fejlődéstani vázlatokkal*, de a különben kitűnő könyv regionális anatómiai ábrákat nem tartalmaz. Ezt pótolja szemléltetően *David*a Jenő könyve. Az I. világháborúban katonaoorvosként vett részt, még a behívó előtt magántanárrá habilitáltak. A vesztes háborúban örökre elvesztette egészségét, kavernával vészorgott haza. A közben fővárosunkba települt egyetemre. Nagy lelkierővel egyik szanatóriumban sikerült erőre kapnia, s amikor 1921-ben nagybátyja Szegeden nyugalomba vonult, ő került fiatalon a katedrára. Sőt amikor *Veszprémy Dezső* a szövet- és fejlődés tanára 1924-ben elhunyt, ennek az előadása is reá hárult. „Fogyó ereje növekvő lázában” igyekezett öregbiteni a *Davidák* hírnevét, oktatott, kutatott — s szenvedett. A Természettudományi Közlöny Pótfüzetében még megírta feltűnést keltő *A nemi sajátságok és az ivarmirigyek* c. tanulmányát, aztán elment a svájci Churba *Hans Castorp* sorsát vállalni. Sajnos onnan többé élve nem tért meg. Szegeden helyezték örök nyugalomra az 1929. március 26-án elhunyt professzort. A legnagyobb veszteség öreg nagybátyját érte, mert ő valóban pótolhatatlant temetett, a családi hagyomány folytatóját. November 24-én ő is követte unokaöccsét, adjunktusát, tanárutódját. Kívánságának megfelelően (akár *Purjesz Zsigmondot*) a kolozsvári Házsongárdi temetőbe költöztették. *Kiss Ferenc* professzor nekrológja szerint a magyar orvosok mellett a román orvosok is megadták neki a végtisztességet, elbúcsúztatták, megkoszorúzták sírját.

Ez a fanyar humorú ember különben zárkózott természetű volt, az ifjabbik remény nélküli reménykedő. A szövettant *Apáthy Istvántól* tanulta, de mikor lett volna ideje azt kamatoztatni! Nem számítjuk őket az első vonalba. Viszont múltunkat szegényítenénk, ha csak a legnagyobbakra emlékeznénk.

Szállási Árpád dr.